

ПРАВОВА ПРИРОДА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ, ЩО ВИНИКАЮТЬ З ІГОР І ПАРІ

LEGAL NATURE OF OBLIGATIONS ARISING FROM GAMES AND PAIRS

Логойко О.О., студентка III курсу

*Інститут прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Статтю присвячено дослідженню правової природи зобов'язань, що виникають з ігор та парі. Авторка обрала актуальну в умовах сьогодення тему, зважаючи на підвищений інтерес до азартних ігор та парі як в Україні, так і в усьому світі.

У статті проаналізовано ознаку ігор та парі – ризик і зроблено висновок про належність зобов'язань, що з них виникають, до алеаторних договорів. Попри існування двох концепцій розуміння ігор та парі як односторонніх та двосторонніх правочинів, авторка підтримала останню, стверджуючи, що праву однієї особи кореспондується обов'язок іншої.

Стаття надає інформацію про те, що ризиковий характер договорів детермінований наявністю в них аномальних умов досягнення юридичної мети або підстави ризикового зобов'язання, що представлена дією випадку невизначеності на момент виникнення зобов'язання.

Авторка звертається до історичного аспекту існування договорів з ігор і парі, у статті згадується, що правова природа зобов'язань гри та парі виникла ще в римському праві й полягала у визнанні їх специфічним різновидом неповних цивільних зобов'язань, які мали в основі фактичне зобов'язання, з якого виникали певні юридичні наслідки через фактичне становище речей. Таке загалом дає змогу зрозуміти, що ігри та парі – не новинка для правової системи сучасності.

У роботі проаналізовано, що ситуації з неоднозначною природою зобов'язань, які виникають з ігор та парі, загострилася з ухваленням у серпні 2020 року Закону України «Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор», який хоч і надає можливість брати участь в азартних іграх, парі тощо, однак можливих способів захисту прав сторін таких договорів не встановлює.

Авторка переконана в потребі доповнення Цивільного кодексу України положеннями, що могли б якісно регулювати досліджуваний вид зобов'язань, адже фактично законодавством України віднедавна така діяльність є дозволеною.

Ключові слова: ігри, парі, алеаторні договори, зобов'язання, правова природа.

The article examines the legal nature of obligations arising from games and betting. The author chose a topic that is relevant today, given the increased interest in gambling and betting both in Ukraine and around the world.

The article analyzes the feature of games and betting – risk and concludes that the obligations arising from them to the aleatory agreements. Despite the existence of two concepts of understanding games and betting as unilateral and bilateral transactions, the author supported the latter, arguing that the right of one person corresponds to the duty of another.

The article provides information that the risky nature of contracts is determined by the presence in them of abnormal conditions for achieving the legal purpose or basis of the risk obligation, which is represented by the action of uncertainty at the time of the obligation.

The author refers to the historical aspect of the existence of contracts for games and betting, the article mentions that the legal nature of the obligations of the game and betting originated in Roman law and consisted in recognizing them as a specific kind of incomplete civil obligations based on actual obligations. binding, which gave rise to certain legal consequences due to the actual state of affairs. This guessing makes it clear that games and betting are not new to today's legal system.

The paper analyzes that the situation with the ambiguous nature of the obligations arising from games and betting has worsened with the adoption in August 2020 of the Law of Ukraine "On state regulation of activities for the organization and conduct of gambling", which although provides an opportunity to participate in gambling games, bets, etc., but does not establish possible ways to protect the rights of the parties to such agreements.

The author is convinced of the need to supplement the Civil Code of Ukraine with provisions that could qualitatively regulate the type of obligations under investigation, because in fact the legislation of Ukraine has recently allowed such activities.

Key words: games, bets, random contracts, obligations, legal nature.

Вступ. В умовах сучасного світу дедалі частіше постає питання про реглантування договорів, що виникають з ігор та парі. Нові соціально-економічні орієнтири та тренди в суспільному житті призвели до певної «моди» на укладання парі та участь в іграх різного характеру – від азартних до спортивно-оздоровчих. Цивільний кодекс таких договорів не регламентує, а тому певний правовий статус їхніх сторін та особливості таких зобов'язань залишаються поза межами правового поля, що є очевидною прогалиною, яка потребує якнайшвидшої реакції з боку законодавця.

Актуальність дослідження особливостей зобов'язань, що виникають з ігор та парі, зумовлена щораз більшим інтересом до цієї категорії договорів. Проблема залишається в тому, що цивільно-правове регулювання дещо відстає від динамічного розвитку нових правових інститутів, а тому питання таких особливих видів договорів повинно бути проаналізовано принаймні в наукових доробках.

Метою дослідження є аналіз особливостей зобов'язань, що виникають з ігор та парі.

Результати дослідження. Свобода договору, проголошена в Цивільному кодексі України, зумовила утворення різноманітних правових конструкцій, які ще донедавна були позбавлені можливості судового захисту, та й узагалі їх існування ставилося під сумнів. Варто розпочати

з того, що за своєю природою ігри та парі – зобов'язання, що виникають із ризику. Ризик для певної категорії осіб – насолода, а тому ризикувати, укладаючи парі або граючи в ігри – буденність. Однак постає питання про те, яким же чином розв'язувати питання про правову природу таких договорів, до якої групи їх відносити. Зважаючи на наведене вище, можна говорити, що договори, які виникають у процесі такої діяльності, тобто парі чи ігор, можна назвати «договорами з ризиком», у теорії цивільного права такі договори іменуються як алеаторні.

М.М. Великанова влучно щодо цього зазначає, що система алеаторних (ризикових) договорів зумовлена їхніми підставами, предметом, суб'єктом складом. Ризиковий характер договорів зумовлений наявністю в них аномальних умов досягнення юридичної мети або підстави ризикового зобов'язання у вигляді зумовленої дією випадку невизначеності на момент виникнення зобов'язання загального розміру або існування зустрічного майнового надання. Авторка наголошує, що ризикові зобов'язання мають тривалий, регулярний і особливо ризиковий характер, зумовлений ознакою алеаторності. Термін «алеаторний» походить від лат. «alea», що означає «гральна кістка, азартна гра, ризик, випадковість, небезпека, сміливе прагнення». Тому в цивілістичній науці алеаторними називають договори, які, будучи оплатними, конструюються так,

що обсяг зустрічного задоволення, який випадає від однієї сторони, залишається невідомим, доки не настане обставина, покликана його остаточно визначити [1, с. 53].

С.В. Губарев також висловив свою думку щодо алеаторних договорів. На думку науковця, правова природа ризикових (алеаторних) договорів полягає в тому, що це є правочини зі знизеним ступенем вірогідності очікуваного зустрічного виконання зобов'язання, у яких розмір чи саме існування зустрічного надання поставлено в залежність від настання юридичного ризику – випадкової обставини, внесеної до умов зазначених договорів, що спричиняється незбалансованістю прав і обов'язків зі ступенем їхнього правового захисту, іншими нетиповими умовами виконання зазначених зобов'язань [2, с. 2].

Якщо звернутися до історичного аспекту існування договорів з ігор і парі, то можна згадати, що правова природа зобов'язань гри і парі виникла ще в римському праві й полягала у визнанні їх специфічним різновидом неповних цивільних зобов'язань, які мали в основі фактичне зобов'язання, з якого виникали певні юридичні наслідки через фактичне становище речей, зумовлене природним правом. За часів СРСР, до прикладу, азартні ігри і парі на інтерес визнавалися антисоціальними правочинами й засуджувалися законодавцем шляхом позбавлення їх позовного захисту та накладення юридичних санкцій [3, с. 154].

До азартних ігор та інших алеаторних правочинів мають застосовуватися правила ст. 213 Цивільного кодексу України, якщо настанню умови недобросовісно перешкодила сторона, якій це не вигідно (організатор гри), умова вважається такою, що настала. І, навпаки, якщо настанню умови недобросовісно сприяла сторона, якій настання умови вигідне (учасник ігор), умова вважається такою, що не настала. Водночас не всі алеаторні договори є різновидами угод, укладених під умовою [4]. Сторонами договору гри зазвичай є організатор гри та учасник гри (гравець). Істотними умовами договору про участь в азартній грі є умови про його предмет (ставку, виграш), а також – про правила гри і суті парі, тобто про зміст умов, що визначають розподіл прав та обов'язків [5, с. 309].

Очевидно, що зобов'язання, які виникають з ігор та парі, мають характер ризику. Однак варто проаналізувати, що собою являє парі та гра. Г.С. Майна переконує, що в науковій літературі стверджується, ніби поняття парі є ширшим за гру. Зокрема, за умовами парі кожна зі сторін зобов'язується в разі правильності твердження іншої сторони щодо настання певної події сплатити на користь другої сторони визначену суму коштів або здійснити іншу дію. Загалом же зобов'язання з гри та парі були відомі ще праву Стародавнього Риму, як уже зазначалося, у якому парі розглядалось як правочин щодо зіткнення протилежних думок із метою закріплення їх правильності та розв'язання спору на користь одного з учасників. Що ж стосується гри, то вона полягає в здійсненні її учасниками сукупності правомірних дій, що призводять до заздалегідь невизначеного результату, залежно від якого виникає право одержати винагороду. Також у юридичній літературі можна натрапити на тезу про те, що гра, як діяльність, здійснювана для спільного проведення часу, зумовлює виграш або програш учасників [6, с. 89].

Розуміння в загальних рисах сутності парі та гри дає змогу говорити про дискусійність щодо одно- чи двостороннього характеру таких договорів. Щодо цього сформувався дві антагоністичні концепції. Прихильники концепції гри та парі як одностороннього правочину зазначають, що зобов'язання з гри або парі виникають на підставі одностороннього правочину, а точніше – системи односторонніх правочинів, які послідовно вчиняються організатором та учасниками гри. Інші вчені не поділяють думки, що правова природа зобов'язань із гри та парі не односторонній правочин, а ґрунтується на підставі визнання цього зобов'язання договором. Така позиція

є традиційною для цивільного права більшості сучасних правопорядків [7, с. 29]. Варто погодитися з усталеною практикою щодо того, що договори, які виникають із парі чи ігор, мають двосторонній характер, тобто праву однієї сторони кореспондується обов'язок іншої.

Попри те, що цілковите отождолення азартних ігор і парі зі словами «ігри та парі» є дещо правильним, однак здебільшого розуміється саме такий різновид діяльності. Особливої уваги заслуговує питання захисту прав сторін парі чи гри, загострилась ця проблема з ухваленням у серпні 2020 року Закону України «Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор», який, крім іншого, надає нам легальне тлумачення азартних ігор і парі. Відповідно до цього Закону: азартна гра – будь-яка гра, умовою участі в якій є внесення гравцем ставки, що дає право на отримання виграшу (призу), імовірність отримання й розмір якого повністю або частково залежать від випадковості, а також знань і майстерності гравця; букмекерське парі – парі, укладене між гравцем (гравцями) та організатором букмекерської діяльності [8]. Однак закон не встановлює якихось механізмів захисту прав осіб, що є учасниками гри або парі, а тому на практиці часто стаються випадки, що довести порушення прав, що виникають із таких зобов'язань, важко або майже неможливо.

Цивільний кодекс України також не містить посилань на особливості договорів, що виникають з ігор чи парі, а питання застосування класичних норм щодо порушення зобов'язань, в аспекті охорони прав учасників парі та ігор, залишається під питанням. Можна говорити про необхідність доповнення Цивільного кодексу України положеннями, що могли б якісно регулювати цей особливий вид зобов'язань, адже фактично законодавством України віднедавня така діяльність є дозволеною.

У цьому питанні варто, безперечно, погодитися з В.С. Скулишем, який стверджує, що суб'єкт підприємницької діяльності, який здійснює діяльність зі створення й утримання ігорних закладів, організації азартних ігор, має забезпечити можливість ознайомлення відвідувачів у зручному для огляду місці з такими документами:

- 1) порядок роботи ігорного закладу (у сучасному розумінні це може бути й сайт, мобільний додаток);
- 2) ліцензія на проведення азартних ігор;
- 3) організація азартних ігор;
- 4) перелік і правила азартних ігор, що пропонуються;
- 5) порядок розгляду претензій і пропозицій щодо якості й обсягу ігор;
- 6) правила виплати призового фонду [9, с. 42].

Варто сказати й про те, ігри й парі повинні бути належним чином оформлені, а договір, який майже ніколи не укладається, повинен містити дані щодо можливих механізмів захисту прав, це слугуватиме своєрідною «подушкою безпеки» для учасників парі чи гри.

Висновки. Отже, проаналізувавши правову природу зобов'язань, що виникають з ігор та парі, можна зробити висновок, що такі зобов'язання є двосторонніми правочинами, тобто праву однієї особи кореспондується обов'язок іншої. Такі договори є алеаторними, тобто такими, що виникають через ризики. Така особлива група зобов'язань у Цивільному кодексі України не передбачена, що є прогалиною, яка потребує заповнення нормами щодо сутності таких договорів, прав та обов'язків сторін, захисту прав сторін, тощо. Питання зобов'язань, що виникають з ігор та парі, загострилось після зняття мораторію на гральний бізнес у 2020 році, відтоді дедалі більшої популярності набувають азартні ігри та парі, а тому безперечно є необхідність більш детального правового регулювання такого особливого виду відносин. Подальші наукові доробки цієї теми є перспективними та необхідними для вироблення доктринальної позиції, що можуть лягти в основу майбутнього правового регулювання дослідженого питання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великанова М.М. Ризик в алеаторних та мінових договорах. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 1. Т. 1. С. 52–56.
2. Губарев С.В. Алеаторні договори на сучасному етапі в цивільному праві. *Юридична наука і практика: виклики часу* : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. Т II, м. Київ, Національний авіаційний університет. 2015. С. 1–7.
3. Логвиненко В.В. Актуальні питання еволюції правового регулювання букмекерської діяльності та договорів азартної гри. *Європейські перспективи*. 2014. № 8. С. 148–155.
4. Цивільний кодекс України від 16 березня 2003 р. № 435-IV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 27.03.2021).
5. Фавстіна М.В., Гончарова А.В. Азартна гра: цивільно-правова регламентація. *Діяльність органів публічної влади щодо забезпечення стабільності та безпеки суспільства* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 21–22 травня 2015 р. 2015. С. 307–310.
6. Майна Г.Є. Співвідношення зобов'язань із публічної обіцянки винагороди, гри та парі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 2. С. 88–91.
7. Гончарова А.В., Фавстіна М.В. Правова природа виникнення зобов'язань із гри й парі: теоретичне формулювання та правові колізії. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2015. Вип. 31 (2). С. 28–30.
8. Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор : Закон України від 14 липня 2020 р. № 768-IX. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/768-20/conv#n967> (дата звернення: 27.03.2021).
9. Скулиш В.Є. Правопорушення у сфері грального бізнесу як загроза економічній безпеці країни. *Вісник Верховного Суду України*. 2004. № 12. С. 41–44.